

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного
управління та національної безпеки
Кафедра правознавства
Кваліфікаційна робота

АНДРУШКО МАРИНА ВАЛЕРІЇВНА

УДК 343.102:343.132

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО З
ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО
ПРОВАДЖЕННЯ

081 «Право»

Подається на здобуття освітнього ступеня «Магістр»
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело _____ Андрушко М.В.

Керівник роботи:
Скулиш Євген Деонізієвич
доктор юридичних наук,
професор кафедри правознавства

Житомир – 2021

Висновок кафедри правознавства за результатами попереднього захисту:
до захисту допущено

Протокол засідання кафедри правознавства № __ від « 08 » грудня 2021 р.

Завідувач кафедри правознавства

к.ю.н., доцент

_____

Р.Д. ЛЯШЕНКО

(підпис)

«__» _____ 2021 р.

Результати захисту випускної кваліфікаційної роботи

Здобувачка вищої освіти Андрушко Марина Валеріївна
захистила кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____

(підпис)

Т.П. СВЯТОГОР

АНОТАЦІЯ

Андрушко М.В. Правове забезпечення взаємодії слідчого з оперативними підрозділами під час кримінального провадження. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 081 – Право. – Поліський національний університет, Житомир, 2021.

У кваліфікаційній роботі досліджено правове забезпечення взаємодії слідчого з оперативними підрозділами, процес взаємодії та її правова основа. Визначені основні завдання, форми та види взаємодії слідчого з оперативними підрозділами. Проаналізована історія розвитку взаємодії слідчого з оперативними підрозділами.

Ключові слова: взаємодія, слідчий, оперативні підрозділи, кримінальне правопорушення, злочинність, слідчо-оперативна група, оперативно-розшукова діяльність.

ANNOTATION

Andrushko M. V. Legal support of interaction of the investigator with operative divisions during criminal proceedings. - Qualification work on the rights of the manuscript. Qualification work for a master's degree in specialty 081 - Law. - Polissia National University, Zhytomyr, 2021.

The qualification work examines the legal support of the investigator's interaction with operational units, the process of interaction and its legal basis. The main tasks, forms and types of interaction of the investigator with operational units are determined. The history of development of interaction of the investigator with operative divisions is analyzed.

Key words: interaction, investigator, operative subdivisions, criminal offense, crime, investigative-operative group, operative-search activity.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. РОЗВИТОК ТА СУЧАСНИЙ СТАН СИСТЕМИ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧИХ ТА ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ	9
1.1. Поняття, завдання та загальні умови взаємодії слідчого із співробітниками оперативних підрозділів	9
1.2. Історія розвитку взаємодії слідства та оперативних підрозділів	13
1.3. Види взаємодії слідчих та оперативних підрозділів	18
ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ	21
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЦЕСУ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО З ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ.....	22
2.1. Правова основа взаємодії оперативних підрозділів та слідчого.....	22
2.2. Правова регламентація слідчо-оперативної групи як основної форми взаємодії.....	24
2.3. Алгоритм дії слідчих та оперативних співробітників у складі слідчо-оперативної групи.....	29
ВИСОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ	36
ВИСНОВКИ	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	41

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Невизначена та нестабільна обстановка у сфері державно-правового устрою, а також скорочення матеріально-технічної бази науки, зокрема юридичної, призвели до відставання наукової думки від потреб практики, відсутності стимулів для розробки фундаментальних та прикладних проблем. До того ж, загострена соціально-економічна обстановка, правова безграмотність обумовлює безперервне зростання показників злочинності. Тому наразі постало питання створення таких форм організації та діяльності правоохоронних органів, які забезпечать зміцнення правопорядку та ефективність боротьби зі злочинністю. Це стосується і взаємодії органів досудового розслідування з оперативними підрозділами. Остання займає першочергове місце у структурі взаємовідносин органів, що безпосередньо здійснюють кримінальне судочинство.

Практика з розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, відчуває гострий недолік у правовому та організаційному регулюванні цього процесу. Найчастіше співробітники слідчого апарату та оперативних підрозділів мають слабке уявлення, яким чином розмежовується їх компетенція. Внаслідок цього при постановці оперативним підрозділам конкретних завдань допускається вихід за межі компетенції конкретного підрозділу. Також не менш важливою причиною існування окресленої проблеми є прогалини в чинному кримінальному процесуальному законодавстві, що обумовлено, насамперед, недостатньо чіткою регламентацією правовідносин між взаємодіючими суб'єктами, тому що не всі суттєві положення закріплені нормативними актами.

Ефективність розкриття, розслідування та запобігання кримінальним правопорушенням у значній мірі залежить від чітко налагодженої та узгодженої діяльності слідчих та оперативних підрозділів, поєднання процесуальних та оперативно-розшукових форм, отримання доказів та встановлення істини у справі.

У зв'язку із зазначеним вище, проблема взаємодії слідчих та оперативних підрозділів є важливою темою наукового дослідження, що власне і обумовлює актуальність обраної тематики.

Окремим актуальним проблемам взаємодії слідчих та оперативних підрозділів були присвячені роботи як вітчизняних, так і закордонних процесуалістів: В.М. Бикова, Л.Я. Гордіна, О.Я. Дубинського, В.С. Зеленецького, Л.М. Лобойко, Б.Я. Петеліна, В.В. Пивоварова, М.А. Погорецького, Д.П. Письменного, О.В. Синєокого, С.В. Слінько та ін.

Мета дослідження. Метою представленої до уваги кваліфікаційної роботи є визначення теоретичних положень правового забезпечення взаємодії слідчих та оперативних підрозділів на основі аналізу чинного законодавства, що регламентує її механізм, а також розробка відповідних пропозицій щодо удосконалення останнього. Досягненню поставленої мети підпорядковані наступні основні *завдання*:

- визначити поняття, завдання та загальні умови взаємодії слідчого із співробітниками оперативних підрозділів;
- проаналізувати історію розвитку взаємодії слідства та оперативних підрозділів;
- визначити види взаємодії слідчих та оперативних підрозділів;
- розкрити правову основу взаємодії оперативних підрозділів та слідчого;
- охарактеризувати правову регламентацію слідчо-оперативної групи як основної форми взаємодії;
- розглянути алгоритм дії слідчих та оперативних співробітників у складі слідчо-оперативної групи.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у межах організації та здійснення взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами у процесі розслідування кримінальних правопорушень.

Предмет дослідження – правове забезпечення взаємодії слідчого з оперативними підрозділами під час кримінального провадження.

Методи дослідження. Методологічну основу кваліфікаційної роботи складають наступні методи: історичний – був використаний при аналізі історії розвитку взаємодії органів досудового розслідування та оперативних підрозділів (*підрозділ 1.2.*); логічний – з метою ознайомлення та вивчення процесуального порядку взаємодії останніх, особливо у складі слідчо-оперативної групи (*підрозділи 2.2., 2.3.*); системний – з метою визначення видів та форм взаємодії вказаних підрозділів (*підрозділи 1.3.*); формально-юридичний – визначення поняття, завдань та загальних умов взаємодії слідчого із співробітниками оперативних підрозділів, а також правової основи такої взаємодії (*підрозділи 1.1., 2.1., 2.2.*).

Апробація результатів дослідження. Окремі результати та висновки, отримані в ході проведеного дослідження, були предметом обговорення на засіданні кафедри правознавства Поліського національного університету та викладені у науковій фаховій статті: «Поняття та принципи взаємодії слідчого з оперативними підрозділами у кримінальному провадженні» опублікована у науковому журналі «Juris Europensis Scientia» № 5 за 2021 рік (м. Одеса, 2021 р.) [5].

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що положення й висновки кваліфікаційної роботи можуть бути використані у: а) у *нормотворчій діяльності* – при удосконаленні окремих норм чинного кримінального процесуального законодавства України щодо порядку взаємодії слідчих та оперативних підрозділів; б) у *науково-дослідних цілях* для подальшого вивчення і дослідження вказаної проблематики; в) у *правозастосовній діяльності* – для надання практичної допомоги слідчим та співробітникам оперативних підрозділів при організації як процесуальної, так і непроцесуальної форм їх взаємодії.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, шести підрозділів, висновків, списку використаних джерел (40 найменувань).

РОЗДІЛ 1. РОЗВИТОК ТА СУЧАСНИЙ СТАН СИСТЕМИ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧИХ ТА ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ

1.1. Поняття, завдання та загальні умови взаємодії слідчого із співробітниками оперативних підрозділів

Поняття «взаємодія» багатогранне та різні науки визначають його з різних сторін. Так, з погляду філософії взаємодія визначається як категорія, якій властиво відображати певні процеси взаємного впливу конкретних об'єктів, взаємну обумовленість останніх та породження одним об'єктом іншого.

При конкретизації даного поняття можна розглянути взаємодію органів внутрішніх справ, так як це робить наука оперативно-розшукової діяльності. З точки зору останньої, взаємодія – це діяльність, яка полягає у найбільш доцільному виборі та реалізації організаційних та тактичних заходів, спрямованих на створення оптимальних умов для вирішення завдань боротьби зі злочинністю, шляхом здійснення упорядкованих та взаємопов'язаних дій двох або більше суб'єктів [1, с. 36].

Ще більш конкретизуючи поняття та залишаючись у рамках науки оперативно-розшукової діяльності, можна вивести, що: взаємодія оперативних підрозділів та слідства це заснована на законі, узгоджена цілям, місцем та часом, діяльність даних суб'єктів, здійснювана з метою попередження, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, а також розшуку злочинців [2, с. 13-14].

Необхідність тісної співпраці слідчого апарату з оперативними підрозділами визначається тим, що загальні завдання вони вирішують різними методами. Слідчі органи це роблять у процесуальній формі, за допомогою провадження слідчих, процесуальних дій, в той час як оперативні підрозділи - головним чином у вигляді оперативно-розшукових заходів.

Характеризуючи сутність взаємодії слідчого апарату та оперативних підрозділів, С.В. Мурашов зазначив, що вона передбачає спільні зусилля у

розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень шляхом поєднання методів та засобів, властивих цим службам. При чіткому розмежуванні повноважень слідства та оперативних підрозділів, взаємодія слідчого та оперативних підрозділів обумовлена об'єктивними передумовами:

- спільністю завдань, що стоять перед ними з розкриття кримінальних правопорушень. Працівники органів слідства та оперативних підрозділів за своїм службовим становищем зобов'язані запобігати, припиняти і розкривати кримінальні правопорушення, спрямовувати свої дії на ліквідацію злочинності і причин, що її породжують;

- відмінністю їх повноважень. Дії слідчого спрямовані на отримання доказів, а оперативних підрозділів - на встановлення джерел доказових фактів, реалізованих у докази слідчими;

- специфічністю їх сил, засобів та методів боротьби зі злочинністю. Діяльність слідчого апарату суворо регламентована кримінально-процесуальним законом, що визначає характер застосовуваних ним при взаємодії засобів і методів. Робота оперативних підрозділів формується з адміністративно-правової, процесуальної (у вигляді дізнання), а також оперативно-розшукової діяльності. Остання характерна лише їм і має найважливіше значення загалом, в обсязі засобів та методів, що застосовуються ними при взаємодії зі слідчим;

- самостійністю слідчого та оперативних підрозділів, що впливає з відсутності адміністративної підпорядкованості їх одне одному. В процесі взаємодії вони застосовують на власний розсуд ті чи інші властиві їм засоби та методи. Взаємодія не може будуватися на підпорядкуванні, в її основу має бути покладена незалежність кожного із співпрацюючих органів;

- підвищенням рівня роботи з попередження та розкриття кримінальних правопорушень. Правильно організована взаємодія допомагає правоохоронним органам підвищити якість та ефективність своєї роботи, дозволяє досягти вирішення завдань, що стоять перед ними мінімальними витратами сил та засобів [3, с. 297-298].

Проте, тісний та всебічний взаємозв'язок окремих підрозділів правоохоронних органів не усуває значної диференціації в правовому регулюванні їх діяльності, не виключає деяких відмінностей залежно від особливостей кожного органу, який здійснює свої функції, вказані законом. У межах кримінального судочинства слідчий та оперативні підрозділи ухвалюють окремі процесуальні рішення, що вказують на наявність у кожного з них визначених процесуальним законодавством певних прав і обов'язків чи навпаки – їх відсутність. Прийняті ними рішення щодо фізичних та юридичних осіб мають владний характер і підлягають обов'язковому виконанню.

Таким чином, реалізованим рішенням у процесі взаємодії між оперативними підрозділами та слідчими притаманний метод владних розпоряджень.

Взаємодія є однією з функцій управлінської діяльності, вона забезпечує поділ праці та узгодженість дій, дозволяє економити сили, гроші, час. В межах взаємодії можуть бути реалізовані конкретні завдання, вирішення яких не представляється можливим роз'єднаними діями. Керівництво взаємодією у боротьбі зі злочинністю передбачає наявність певного режиму цієї взаємодії. Підтримка цього режиму у заданому стані, постійне його вдосконалення з метою забезпечення дедалі більшої ефективності правоохоронної діяльності - все це дозволяє зробити висновок, що одним із найважливіших шляхів активізації та оптимізації взаємодії у сфері кримінальної політики є як раз система управління боротьбою зі злочинністю [4, с. 52-54].

Одним із завдань взаємодії слідчого та оперативних підрозділів є їх взаємна організація, або об'єднання їх зусиль, що створює можливості утворення єдиної управлінської системи, яка сприяє відпрацюванню прийомів та методів взаємодії. Організація взаємодії включає встановлення прав та обов'язків сторін, порядок відносин, розстановку сил та засобів.

Організація взаємодії між органами слідства та оперативними підрозділами неможлива без інформаційного забезпечення.

Взаємодіючи, сторони збирають, накопичують, зберігають, аналізують отримують інформацію, яка потім відображається у прийнятих рішеннях в межах конкретних кримінальних проваджень. Окрім цього, слідчий та оперативні підрозділи постійно відстежують обстановку, намагаються передбачити її зміни, визначають та прогнозують динаміку зростання та спаду злочинних проявів [5, с. 343].

Взаємодія між органами слідства та оперативних підрозділів неможлива без належного керівництва. За допомогою керівництва уточнюються цілі та завдання взаємодії, конкретизуються прийоми та методи, відпрацьовується тактика, підвищується рівень ефективності, досяжним є кінцевий результат. Поряд з цим впливає на поведінку конкретних людей, що у процесі взаємодіють між собою [6, с. 337].

Особливого значення в процесі взаємодії слідчого та оперативних підрозділів приділяється контролю. Контроль дозволяє своєчасно виявляти можливі недоліки та недогляди в процесі взаємодії, конкретизувати раніше ухвалене рішення, оцінювати проміжний та кінцевий результат діяльності.

Торкаючись питання про нормативну основу, слід зазначити, що основним нормативним актом, що регулює процес взаємодії слідчих органів та оперативних підрозділів є Наказ Міністерства внутрішніх справ «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні» від 07.07.2017 року № 575 [7]. Цей нормативно-правовий акт не дає визначення взаємодії, але аналізуючи його можна визначити основні принципи такої взаємодії, що полягають у:

- дотриманні законності, конституційних прав і свобод громадян;
- комплексному використанні сил та засобів органів внутрішніх справ;

- персональній відповідальності слідчого, керівників оперативних підрозділів за проведення та результати слідчих дій та оперативно-розшукових заходів;
- самостійність слідчого у прийнятті рішень, за винятком випадків, передбачених кримінально-процесуальним законодавством;
- самостійність співробітників оперативних підрозділів у виборі засобів та методів оперативно-розшукової діяльності в рамках чинного законодавства;
- узгодженість планування слідчих дій та оперативно-розшукових заходів;
- безперервність взаємодії в діяльності що розслідування та розкриття кримінальних правопорушень до прийняття рішення щодо кримінальної справи [7].

Таким чином, можна сформулювати уявлення про процес взаємодії співробітників слідчих та оперативних підрозділів, який полягає у використанні в основі своєї діяльності професійних навичок та знань у різних галузях наук та мають різну робочу компетенцію засновану на принципі законності та спрямовану на досягнення значних результатів діяльності, що полягає в виявленні, розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень.

Сам процес взаємодії відбувається відповідно до положень кримінально-процесуального закону та відомчих нормативних актів під спільним керівництвом начальників оперативного та слідчого підрозділів.

1.2. Історія розвитку взаємодії слідства та оперативних підрозділів

Інститут взаємодії слідчого та оперативних підрозділів в Україні пройшов довгий еволюційний шлях розвитку. Його форми виникали і видозмінювалися в залежності від історичної обстановки та конкретних завдань, які стояли перед державою. Розглянемо питання взаємодії слідчих та оперативних підрозділів, починаючи з XIX ст. Відповідно до ч. II т. XV Зводу

законів у Російській Імперії розслідування злочинів до 1860 року здійснювалося поліцією. Ця функція була покладена на слідчих приставів [8, с. 25]. Безпосередньо слідство поділялося на попереднє та формальне. Перше ставило за мету встановлення факту злочинного прояву, друге – з'ясування питань про винність підозрюваного та про те, чи підлягає покаранню [9, с. 48]. У ролі слідчих зазвичай виступали квартальні наглядачі, у великих містах існували особливі посади слідчих приставів у кримінальних справах [10].

У 1860 році слідство було відокремлено від поліції. Згідно з Указом імператора від 8 червня 1860 року в губерніях вводилися посади судових слідчих у складі судового відомства. Цим Указом слідча частина була відокремлена від поліції більшості губерній Імперії. Саме у «Наказі судовим слідчим», який був окремим додатком до Указу, визначався порядок взаємодії судових слідчих з поліцією, яка виконувала функції дізнання [8, с. 15].

Судовим слідчим було надано право перевіряти та доповнювати дізнання, скасовувати розпорядження, прийняті під час провадження дізнання, судові слідчі призначалися і звільнялися міністром юстиції за поданням губернатора згодою губерньського прокурора [9, с. 48]. Фактично Наказ став першим документом, що регламентував в Російській імперії питання зовнішньої взаємодії слідчих підрозділів. Зазначимо, що були запроваджені посади судових слідчих, як написано в указі від 8 червня 1860 року, з метою «надати поліції більше засобів для успішного виконання їх обов'язків, настільки важливих для порядку та спокою мешканців усіх станів, та визначити точніше якості та ухил її діяльності» [8, с. 14].

В результаті Судової реформи 1864 року були видані статути, що регламентують діяльність суду, органів розслідування та розшукових органів. Попереднє розслідування за часів царської Росії поділялося на дізнання та судове слідство.

Відповідно судові слідчі проводили розслідування найбільш складних справ. Серед органів дізнання значилася поліція на різних рівнях, військово командування, цивільні чиновники, духовенство, жандармерія, співробітники розшукових відділень. Процес дізнання полягав у одержанні доказів для суду або допомоги судовому слідству в його діяльності, при цьому зазначається, що поліція підкорялася судовому слідчому. При цьому процес взаємодії все ж таки мав місце бути.

Наприклад, виявивши сліди злочинного діяння, поліцейські повідомляли про це судовому слідчому чи прокурору. Якщо це зробити неможливо, поліція здійснювала процес дізнання для збирання та закріплення знайдених слідів. Слідчий здійснював свою діяльність одноосібно для якнайшвидшого вирішення справи, при цьому йому виявлялася всебічна допомога з боку органів дізнання [11, с. 65].

Як видно з позначеного тексту в Україні, яка на той час входила у склад Російської імперії, на час поділу слідчих та оперативних органів намітилася тенденція чіткого розмежування повноважень слідства у процесуальне забезпечення розслідування та дізнання, в оперативному забезпеченні цього процесу. При цьому, нормативне регулювання їхньої взаємодії виражалось досить скупо. Порівняно із зазначеним періодом сучасний слідчий та оперативний працівник хоч і має кожен свою спеціалізацію, але їх діяльність відбувається в єдиному ключі, з ширшим спектром взаємодії, яка нормативно врегульована.

На відміну від одноособового процесу провадження слідства в царській Росії, в Радянській період у всіх формах використовувався принцип колегіальності, який був одним з основних утворюючих принципів побудови радянської влади. Серед перших слідчих органів Республіки Рад Декретом Ради Народних комісарів (РНК) РРФСР «Про суд» № 1 від 22 листопада 1917 р. було утворено слідчі комісії. Перед встановленням декрету про суд діяли революційні слідчі комісії при Радах робітничих і солдатських депутатів.

Саме ці слідчі комісії заклали основу для формування системи слідчих органів.

Декрет «Про суд» ліквідував усі існуючі на момент інститути судової влади у Російській Імперії прокуратуру, адвокатуру та інститут судових слідчих. Натомість були сформовані колегіальні суди з паралельним провадженням попереднього слідства суддею та революційним трибуналом. Для революційних трибуналів були утворені слідчі комісії, що володіли всією повнотою влади та повноважень у здійсненні попереднього слідства.

15 березня 1918 року ВЦВК РРФСР видав декрет про суд №2, у ньому встановлювалася підвідомчість підвищеного рівня, тобто така, що перевищує рівень місцевого суду, і слідство у справах даної підвідомчості велось слідчою комісією у складі трьох осіб. Щодо взаємодії слідчих органів пояснювалося, що дана комісія може звернутися за сприянням як до міліції, так і до червоної армії [12, с. 53-55].

У 1918 р. Народний Комісаріат Внутрішніх Справ та Народний Комісаріат Юстиції приймають інструкцію «Про організацію Робочо-селянської міліції», де у нормативному ключі закріплюються основи взаємодії розшукових та процесуальних органів. Так в обов'язки міліції входило провадження розшуку у кримінальних справах, які були у веденні народних суддів та слідчих комісій, а також здійснювати затримання та доставка підозрюваних і обвинувачених до суду, а також здійснювати деякі процесуальні дії за дорученням слідчих комісій та суддів, такі як обшук та огляд. При цьому у випадках, що не терплять зволікань, працівники міліції могли проводити подібні дії з власної ініціативи, з наступним повідомленням слідчої комісії чи суду.

У 1918 році серед слідчих органів намітився поділ на три специфічні структури: це слідчі комісії з ревтрибуналів, комісії з окружних судів та слідчі структури до ВЧК. Всі ці органи здійснювали тісну взаємодію з усіма органами влади, міліцією, наркоматом внутрішніх справ та наркоматом юстиції.

У 1920 році колегіальність, як керівний принцип побудови слідчої системи, було скасовано, разом з ним скасовано слідчі комісії, замість яких було створено інститут одноосібних слідчих. Можна сказати, що слідчі комісії стали прообразом слідчих бригад.

28 травня 1922 року було відтворено прокуратуру, якій відводилася основна роль організації взаємодії між правоохоронними органами, зокрема міліцією та слідчими органами, які перейшли під єдиний контроль прокуратури. Тоді ж було відзначено збільшення ефективності роботи слідчих органів при прикріпленні до них оперативних робітників. Саме у подібній формі діятимуть створені у майбутньому слідчо-оперативні групи [13, с. 92-93].

У 50-х роках ХХ століття у практиці роботи слідчих органів остаточно встановилися міжвідомчі слідчі структури, що складаються зі слідчого та кількох оперуповноважених. Таким чином, дозволяючи слідчому працювати не тільки з процесуальною, але і з оперативною інформацією. Варто зазначити, що в таких групах роль слідчого була вторинна, власне він лише здійснював процесуальне закріплення доказів, отриманих оперативним шляхом, тобто керівником цієї групи був оперативний співробітник.

У кримінально-процесуальному кодексі УРСР 1960 року закріплювалося право слідчого давати доручення оперативним органам про провадження розшукових та слідчих дій та використовувати їх для забезпечення сприяння у процесі розслідування. Співробітники оперативних органів були зобов'язані виконати видані їм вказівки та доручення. Співробітники оперативних підрозділів, які мали повноваження проводити дізнання, мали право порушувати кримінальні справи та проводити невідкладні слідчі дії, а потім передати справу слідчому у разі, якщо попереднє слідство у цій справі було обов'язковим, при цьому продовжуючи виконувати оперативно-розшуковий супровід розслідування [14].

У 80-х роках ХХ століття стали створюватися слідчо-оперативні групи, які несли чергування, період якого становив 24 години. При отриманні

відомостей про вчинене правопорушення група оперативно висувалась на місце події у повному складі, що дозволило значно скоротити час фіксації первинних доказів. Така форма взаємодії існує і у сучасній системі взаємодії підрозділів органів внутрішніх справ.

1.3. Види взаємодії слідчих та оперативних підрозділів

На сьогоднішній день можна чітко визначити об'єктивно існуючий спосіб взаємодії оперативних підрозділів та слідчих органів внутрішніх справ, який іменується слідчо-оперативна група (далі СОГ). При тому, що кримінально-процесуальний кодекс не вказує прямо на наявність такої форми взаємодії і не визначає процесуальний статус такої групи загалом.

Тим не менш, такий спосіб взаємодії є основним на початковому етапі розслідування. Для формулювання найточнішого визначення такого виду взаємодії потрібно встановити його ознаки. Такими є:

1. Організованість. Слідчо-оперативна група, це створений у відповідно до нормативних документів організований план роботи та централізований напрямок діяльності.

2. Тимчасовий характер діяльності. СОГ формується на період чергування і не закріплюється постійним штатом, і не відображається у довгостроковому плані розміщення сил і засобів.

3. Участь різних підрозділів та служб у роботі СОГ. Крім слідчого у діяльності СОГ беруть участь представники інших служб, наприклад, експерти-криміналісти, оперативні співробітники.

4. Пріоритет процесуального управління. Керівником СОГ є особа, яка забезпечує процесуальне оформлення роботи СОГ та несе відповідальність за результати його кінцевої роботи. Таким може бути керівник слідчого органу або оперативний співробітник, відповідно до підслідності та масштабів справи [15, с. 316-317].

З цих ознак можна сформулювати визначення слідчо-оперативної групи як тимчасово організоване формування, об'єднане під керівництвом

співробітника, щодо процесуального забезпечення процесу досудового розслідування, складається зі співробітників правоохоронних органів (слідчого та оперативних підрозділів), а також необхідних фахівців, які узгоджено виконують роботу з розкриття та розслідування кримінальних правопорушень.

Слід зазначити, що сама СОГ не є однорідним поняттям. У зв'язку з великою кількістю і різноманітністю покладених на групу завдань, вони можуть розділятися на кілька видів.

Класифікацію слідчо-оперативних груп слід провести за різних підстав, для повноти відображення різних видів груп. Варто розуміти, що така класифікація має теоретичний характер та умовне-прикладне значення.

За відомчою належністю СОГ може включати представників різних органів, до неї можуть входити співробітники як одного відомства, так і різних, залежно від вчиненого кримінального правопорушення та можливостей розподілу конкретного правоохоронного органу. При цьому об'єднання безлічі рівних повноважень та компетенції під єдиною метою забезпечує ефективне вирішення питань, що стоять перед СОГ.

За структурою:

- 1) єдина група з єдиним керівництвом;
- 2) слідча та оперативна підгрупи з єдиним керівництвом;
- 3) слідча та оперативна підгрупи з різним керівництвом, за наявності права остаточного рішення у когось із керівників;
- 4) більше двох різних підгруп виконують свої завдання.

В більшій мірі перевага надається єдиній групі під єдиним керівництвом, тому що в такому разі не відбувається розбіжності між підгрупами та керівниками, що прискорює процес розслідування.

За кількісною залучених учасників:

- 1) одного слідчого та одного оперуповноваженого;
- 2) одного слідчого та кількох оперуповноважених;
- 3) кількох слідчих та одного оперуповноваженого;

4) кількох слідчих та кількох оперуповноважених.

Часто використовується група зі слідчого та кількох оперуповноважених [16, с. 405].

Залежно від роботи співробітників у різних підрозділів та відомств можна розділити види слідчо-оперативної групи на:

1) відомчі, які здійснюють свою діяльність усередині одного правоохоронного органу, у тому числі ОВС, СБУ та інших органах;

2) міжвідомчі, тобто такі, що формуються із співробітників кількох відомств.

За кількістю співробітників або розміром групи: малі (до п'яти осіб); середні (від шести до восьми осіб); великі (дев'ять чоловік і більше). При формуванні групи вона майже завжди має малу чисельність, але залежно від правопорушення та оперативної обстановки може зростати.

За функціональним призначенням:

1) одноразові, створювані на вирішення одного конкретного завдання, найчастіше складного та тривалого;

2) чергові, створювані для несення чергування та ведення роботи в перебігу часу чергування;

3) спеціалізовані, що власне спеціалізуються на певній категорії кримінальних правопорушень;

4) зональні, що закріплюються для роботи на певній місцевості або об'єкті;

5) фільтраційне, що створюється в період надзвичайних ситуації для роботи в зонах фільтрації [17, с. 177-178].

За рівнем організації: районні; міжрайонні; регіональні; міжрегіональні державного рівня; міждержавного рівня (що діють на території прикордонних районів України та інших сусідніх держав у разі, якщо є відповідна міждержавна угода).

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ

Отож, виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновки до першого розділу роботи.

Процес взаємодії співробітників слідчих та оперативних підрозділів полягає у використанні ними своїх професійних навичок та знань у різних галузях знань, які мають різну робочу компетенцію, засновану на принципі законності та спрямовану на досягнення значних результатів своєї діяльності щодо виявлення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень.

Сам процес взаємодії відбувається відповідно до положень кримінально-процесуального закону та відомчих нормативних актів під спільним керівництвом начальників оперативного та слідчого підрозділів.

Історичний досвід розвитку форм взаємодії слідчих та оперативних підрозділів довів, що вони стали дієвим фактором підвищення ефективності роботи з боротьби зі злочинністю та продовжують залишатися важливим засобом зміцнення правопорядку за сучасних умов. Зазначені аспекти взаємодії були зумовлені як особливостями кримінального апарату тоталітарної держави, так і об'єктивними потребами правоохоронних структур у співпраці для виконання поточних завдань боротьби з загальнокримінальною злочинністю. Історичні форми взаємодії знайшли своє відображення і в сучасних правовідносинах зазначеної сфери.

На сьогоднішній день можна чітко визначити об'єктивно існуючий спосіб взаємодії оперативних підрозділів та слідчих органів внутрішніх справ, який іменується слідчо-оперативна група. Це тимчасово організоване формування, об'єднане під керівництвом співробітника, щодо процесуального забезпечення процесу досудового розслідування, складається зі співробітників слідчого та оперативних підрозділів, а також необхідних фахівців, які узгоджено виконують роботу з розкриття та розслідування кримінальних правопорушень.

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЦЕСУ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО З ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ

2.1. Правова основа взаємодії оперативних підрозділів та слідчого

З метою протидії злочинності уповноважені державні органи широко використовують методи оперативно-розшукової діяльності (далі-ОРД). Отримані в результаті цієї діяльності відомості є підставою достовірності доказів у кримінальних справах.

Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» [18], кримінально-процесуальним кодексом України, а також Інструкцією з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні (ст. 101) [19] передбачена можливість взаємодії оперативних підрозділів та слідчих і як наслідок використання у кримінальному процесі результатів (матеріалів) ОРД.

Їх використання у кримінальному процесі забезпечує швидке розкриття та повне, всебічне та об'єктивне розслідування кримінальних правопорушень, особливо тяжких правопорушень, таких як замовні вбивства, терористичні акти, хабарництво, незаконний обіг наркотиків та ін. Такі кримінальні правопорушення лише гласними заходами не лише припинити, а й розкрити часто неможливо.

Потреба у спільній співпраці слідчого та оперативних працівників обумовлена, насамперед, вимогами кримінально-процесуального законодавства, яке, з одного боку, встановлює єдині цілі діяльності названих суб'єктів, з другого – наділяє їх різними повноваженнями.

Питання взаємодії виникають ще й тому, що слідчі та оперативні працівники є представниками різних структурних підрозділів, їх діяльність регламентується різноманітними законодавчими та підзаконними актами.

Як проаналізувати вище зазначені нормативно-правові акти, то під взаємодією слідчого та оперативних працівників розуміють взаємне узгодження їх дій, спільне вирішення будь-яких завдань, спрямованих на досягнення спільної мети. Метою взаємодії є розкриття та розслідування кримінальних правопорушень.

Сутність нормативного визначення взаємодії зазначених суб'єктів розкривають ознаки, що характеризують цей процес [20, с. 140].

Першою ознакою взаємодії зазначених суб'єктів є її пізнавальний характер. Слідчий та оперативні працівники під час спільної діяльності йдуть до пізнання події, що мала місце у минулому.

Другою ознакою взаємодії, що безпосередньо впливає з першої, є її організаторський характер. Розкриття та розслідуване кримінальне правопорушення є «плодом» праці великої групи правоохоронних органів. Особливе місце у цій діяльності займає слідчий, який відповідно своєму процесуальному становищу є організатором розкриття та розслідування правопорушень. Для цього виду взаємодії властивий переконливий характер. У всіх випадках така взаємодія включає себе дії, спрямовані на закріплення, посвідчення отриманих у ході пізнання фактів [21, с. 282-285].

Результативність взаємодії слідчого та оперативних працівників залежить від якості матеріалів ОРД, що надаються для використання в кримінальному процесі та його цільової спрямованості.

Матеріали ОРД можуть бути використані в кримінальному процесі в різних цілях, наприклад, можуть бути надані з метою підготовки та здійснення слідчих та інших процесуальних дій. В цьому випадку вони повинні містити відомості: про осіб, які переходять від органів слідства, які мають такий намір або тих, хто ухиляється від кримінального покарання; про можливі джерела доказів, осіб, яким відомі обставини та факти, що мають значення для встановлення істини щодо кримінальної справи; про місце знаходження знарядь, засобів та слідів вчинення кримінального правопорушення, грошей та цінностей, нажитих злочинним шляхом,

предметів та документів, пов'язаних з обставинами, що підлягають доведенню; про родинні, ділові та інші зв'язки осіб, причетних до вчинення правопорушення; про наявність у них нерухомого майна, вкладів у банках та небанківських фінансово-кредитних організаціях, у тому числі і за межами країни, транспортних засобів, про місця знаходження зазначених осіб та майна; про наявність іншого майна, на яке можливе накладення арешту; про юридичних осіб, засновників, учасників або власників, майна громадян, які причетні до вчинення правопорушення [22, с. 101].

Більш того, матеріали ОРД можуть також містити відомості, що дозволяють моделювати психологічний портрет осіб, причетних до вчинення правопорушення, визначення тактики проведення слідчих дій.

Раніше в літературі було висловлено думку про порядок використання матеріалів ОРД у кримінальному процесі як джерело доказів, який умовно можна поділити на такі етапи:

- надання (передачу) матеріалів ОРД органу дізнання, слідчому;
- перевірка законності оперативно-розшукових дій, у процесі проведення яких отримано надані матеріали;
- введення наданих матеріалів ОРД у кримінальний процес як джерела доказів [23, с. 30].

Порушення зазначених та інших вимог робить матеріали ОРД нікчемними, а також перешкоджає використанню їх у доведенні. Позитивний результат перевірки наданих матеріалів дозволяє ухвалити рішення про можливість використання матеріалів ОРД у кримінальному процесі як джерела доказів.

2.2. Правова регламентація слідчо-оперативної групи як основної форми взаємодії

Є очевидним, що підвищення рівня організованості вчинення кримінальних правопорушень зумовлює відповідну корекцію в діяльності органів, які здійснюють кримінальне судочинство. Конкретизація зусиль

останніх повинна бути при розслідуванні тих кримінальних проваджень, в яких є великий обсяг слідчої та оперативно-розшукової роботи, і у кінцевому результаті це буде сприяти забезпеченню повного та неупередженого розслідування у визначені кримінальним процесуальним законодавством терміни. Об'єднання кадрових сил і процесуальних засобів з метою розслідування таких кримінальних проваджень виявляється у створенні слідчо-оперативної групи, що дає можливість зосереджувати зусилля на вирішенні окремих найбільш складних завдань [24, с. 177].

Не дивлячись на позитивні сторони проведення досудового розслідування СОГ, вважаємо за необхідне визначити і певні недоліки останнього. Як справедливо зазначає А.І. Палюх, в організації розслідування кримінальних правопорушень бригадним методом одним з основних завдань виступає забезпечення умов для безпосереднього сприйняття всіх доказів у справі кожним членом слідчо-оперативної групи [25, с. 95].

Відповідно до ч. 2 ст. 38 КПК України, досудове розслідування здійснюють слідчі органу досудового розслідування одноособово або слідчою групою [19], проте законодавець не визначає суб'єктом досудового розслідування СОГ, які вже не один десяток років використовуються на практиці. До того ж, законодавець уникнув визначення порядку створення слідчої групи, статусу й повноважень її членів, що, на нашу думку, є суттєвою прогалиною і пов'язано з виникненням суттєвих труднощів у практичній діяльності.

У свій час МВС України була зроблена спроба вирішення завдання правового врегулювання організації групового досудового розслідування. Так, Наказом МВС України від 7 липня 2017 р. № 575 затверджено Інструкцію з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їхньому виявленні та розслідуванні [7].

Відповідно до розділу IV вказаної Інструкції, СОГ створюються для всебічного, повного й неупередженого досудового розслідування у складних

та великих за обсягом кримінальних проваджень, а також щодо тяжких та особливо тяжких злочинів, учинених в умовах неочевидності, кримінальних правопорушень, які набули суспільного резонансу або вчинені на території декількох адміністративно-територіальних одиниць [7]. СОГ можуть створюватися і у зв'язку з дорученням керівника прокуратури певного рівня стосовно здійснення досудового розслідування в конкретних кримінальних провадженнях, оформлених за вмотивованою постановою [7]. Особою ж, уповноваженою створювати СОГ власним наказом, погодженим із керівником органу досудового розслідування (імовірно, ідеться про його подання), визначено керівника органу поліції певного рівня [7].

Можна відмітити, що згідно положень наведеної Інструкції до складу СОГ, окрім слідчих та оперативних працівників, можуть залучатися працівники структурних підрозділів апарату центрального органу управління поліцією, територіальних органів поліції, у тому числі міжрегіональних територіальних органів поліції, їхніх територіальних (відокремлених) підрозділів [7]. Старшим СОГ призначається слідчий, якого визначає керівник органу досудового розслідування з метою проведення досудового розслідування кримінального правопорушення. Однак, враховуючи все викладене вище, виникає цілком закономірне питання: чи буде відповідати процесуальний статус слідчого, визначений кримінальним процесуальним законодавством, об'єму тих обов'язків, які на нього будуть покладені при керівництві СОГ?

На нашу думку, такий стан правового регулювання створення і функціонування СОГ є недосконалим, на що вказує велика кількість процесуальних прогалин та неузгодженостей. Так, норми КПК України не визначають поняття СОГ як суб'єкта досудового розслідування. Окрім цього, представляється неможливим визначити повноваження прокурора, який до того ж є процесуальним керівником досудового розслідування, а також порядок застосування групового методу розслідування у складних резонансних провадженнях. Вказана вище Інструкція МВС України

врегулює лише організаційні питання взаємодії між практичними підрозділами, але не може встановлювати процесуальні форми діяльності суб'єктів досудового розслідування в процесі отримання доказів [25, с. 97].

На нашу думку, справа у тому, що СОГ розглядається не як суб'єкт досудового розслідування, а лише як організаційно-правова форма взаємодії слідчих та оперативних підрозділів. Слідуючи такій позиції, цілком очевидним є заниження її процесуального статусу. Через це, вкрай важливим видається розгляд питань створення і функціонування СОГ через призму процесуальних правовідносин. На це одним із перших звернув увагу М.А. Погорецький, який, оцінюючи слідчого як центрального суб'єкта досудового розслідування, проаналізував особливості правовідносин, що складаються в нього з органом дізнання, начальником слідчого відділу та прокурором, у тому числі в процесі створення СОГ [26, с. 56–132].

Беручи до уваги норми чинного КПК України, які визначають статус і повноваження прокурора в досудовому розслідуванні, слід зазначити, що саме він є провідним суб'єктом розслідування, але це ніяк не відображається щодо створення та функціонування СОГ. На нашу думку, це є суттєвою прогалиною в правовому регулюванні здійснення досудового розслідування груповим методом.

Так, аналіз конституційних функцій прокурора щодо організації і процесуального керівництва досудовим розслідуванням найбільш органічно реалізується в процесі створення і функціонування СОГ. Якщо враховувати те, що СОГ створюються в найбільш складних кримінальних провадженнях (для розслідування економічних та корупційних правопорушень; кримінальних правопорушень, вчинених організованими групами і т. п.), то саме в цих процесах покликана реалізовуватися вказана функція прокурора. Як показує практика, у таких справах спостерігається негативна тенденція до збільшення кількості ухвалень виправдовувальних вироків на підставі недотримання процесуальної форми – порядку проведення слідчих

(розшукових) дій та їхнього оформлення відповідними постановами й протоколами [27].

Для прикладу можна навести виправдовувальний вирок Держинського районного суду м. Харкова у справі № 638/4686/14-к від 02.07.2016, коли за зверненням сторони захисту в процесі судового розгляду були встановлені порушення процесуальної форми, а саме:

- суперечності під час унесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань повідомлення про кримінальне правопорушення за ст. 368 і ст. 369 КК України [28];

- отримання зразків для експертного дослідження неуповноваженою особою (здійснення оперативним співробітником змивів із рук особи, затриманої за підозрою в отриманні неправомірної вигоди) [28];

- недоліки в оформленні результатів негласних слідчих (розшукових) дій тощо [28].

З урахуванням цих та інших помилок прокурора, слідчого та оперативних працівників, які проводили початкові слідчо-розшукові дії, суд визнав надані стороною обвинувачення докази очевидно недопустимими та ухвалив виправдовувальний вирок [28].

Беручи до уваги все вказане вище, вважаємо, що наразі існує потреба у чіткому процесуальному врегулюванні процедури створення та функціонування СОГ з метою уникнення проблем визнання доказів недопустимими під час судового розгляду кримінальних проваджень. Також вважаємо, що компетенція створення СОГ як суб'єкта досудового розслідування у складних резонансних кримінальних провадженнях повинна бути передана керівникові органу досудового розслідування.

2.3. Алгоритм дії слідчих та оперативних співробітників у складі слідчо-оперативної групи

Під час організації та проведенні ОРЗ (НСРД) готуються документи, які з певною умовністю можна розділити на процесуальні (передбачені КПК України, Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність») та відомчі (закріплені нормативно-правовими актами МВС України). До процесуальних документів можна віднести клопотання про дозвіл на проведення ОРЗ (НСРД), ухвала слідчого судді про дозвіл на проведення ОРЗ (НСРД), постанова на проведення ОРЗ (у невідкладних випадках, передбачених ст. 250 КПК України), доручення слідчого на проведення НСРД, завдання на проведення ОРЗ (НСРД), протокол проведення ОРЗ (НСРД), інші документи як носії інформації (у тому числі електронні), які є додатками до протоколу (ст. 99, 105 КПК).

Виходячи із аналізу дослідження нами розроблений та запропонований алгоритм дій службових осіб оперативного підрозділу, прокурора, слідчого судді щодо організації та проведення ОРЗ [29, с.119-120].

При надходженні повідомлення про подію, що вимагає реагування, черговий органу внутрішніх справ організує переміщення членів СОГ на місце події, а також забезпечує їй всім необхідним для здійснення діяльності цієї групи, зокрема транспортом, засобами зв'язку та технікою для криміналістичної діяльності [30, с. 41].

Слідчий після прибуття на місце події виробляє координацію діяльності слідчо-оперативної групи, фактично здійснює планування майбутньої роботи, що визначає ключову взаємодію різних членів СОГ один з одним, консолідує роботу членів СОГ направлену на встановлення очевидців, постраждалих та осіб, які вчинили правопорушення, виявлення, фіксацію та вилучення слідів такого правопорушення, формування доказової бази.

Членами слідчо-оперативної групи забезпечується порядок провадження слідчої дії, що складається зокрема у видаленні сторонніх осіб з місця проведення слідчої дії. Особи, які не заявлені як такі, що беруть участь, присутні під час проведення дії лише з дозволу слідчого. Слідчий залучає до участі у слідчих діях і спеціалістів у випадках, коли для проведення огляду потрібні спеціальні знання, так само витребує допомогу для проведення огляду великої кількості предметів чи великої площі оглянутої території чи приміщення. Також слідчий спільно з іншими членами СОГ вивчає отримані матеріали, сліди та інші докази. На основі проаналізованих даних планує та проводить наступні заходи, спрямовані на розкриття кримінального правопорушення та притягнення до кримінальної відповідальності винних осіб.

На наступному етапі взаємодії слідчий дає доручення та вказівки оперативним співробітникам та працівникам інших служб про проведення оперативного забезпечення справи, а саме провадження розшукових та пошукових заходів необхідних для знаходження осіб, які вчинили правопорушення, та пошуку доказів у справі. За результатами огляду місця події приймає рішення відповідно до кримінально-процесуального законодавства [31, с. 279].

Оперативний працівник у складі СОГ здійснює необхідні для справи оперативно-розшукові заходи щодо виявлення та затримання осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, встановлення очевидців, місць зберігання та збуту викраденого. У тих випадках, коли оперуповноваженому слідчим видано доручення про вчинення оперативно-розшукових дій та окремих слідчих дій, той у межах своєї компетенції виконує доручення, у разі проведення оперативно-розшукових дій оперуповноважений повністю вільний у виборі засобів та методів здійснення даних заходів. У випадках проведення окремих слідчих дій оперуповноважений повинен керуватися нормами КПК України. У разі знаходження відомостей, що мають значення для пошуку та затримання осіб, які вчинили правопорушення, таких як

прикмети підозрюваних інформація про предмет злочинного діяння, а також характер його вчинення, оперуповноважений повідомляє про отримані ним відомості [32, с. 218-219].

Члени СОГ після виконання всіх необхідних дій на місці події повідомляють у чергову частину про прийняті за цією ситуацією заходи, а керівник СОГ - ще й керівництво органу досудового розслідування про характері обставини та проведені дії.

Слідчий проводить аналіз усієї отриманої інформації та огляд вилучених речових доказів і долучає їх до справи, так само проводить подальші необхідні первинні слідчі дії, допити, призначення судових експертиз. Дає доручення про проведення оперативно-розшукових заходів спрямованих на встановлення особи, що вчинила кримінальне правопорушення, та знаходження предмета такого правопорушення.

Оперуповноважений наводить довідки для перевірки інформації отриманої під час проведення первинних слідчих дій. Заводить оперативно-розшукову справу та розробляє відповідно до обставин вчиненого правопорушення план оперативно-розшукових дій [33, с. 335].

Вважаємо, що для того, аби краще зрозуміти суть взаємодії слідчого та оперативних підрозділів, необхідно розглянути їх на конкретних ситуаціях. Так, у разі розслідування кримінальних правопорушень економічного спрямування взаємодія слідчого та оперативних співробітників має починатися негайно з початку оперативно-розшукової діяльності за ознаками кримінального правопорушення, продовжується і після внесення відповідних відомостей до ЄРДР та не закінчується у разі закінчення основних заходів оперативного та слідчого характеру, а діяти протягом усього процесу спільної роботи до моменту винесення вироку.

При дослідженні матеріалів справ віднесених до економічних, можна виявити відсутність взаємодії оперативних частин та слідчого на початковому етапі розслідування. При цьому в таких ситуаціях така взаємодія набуває особливої важливості внаслідок можливості отримання

речових доказів у короткі строки та підтвердження деяких елементів складу кримінального правопорушення [34, с. 195].

Процес розслідування вбивства починається з огляду місця події, на якій відбувається дослідження обставин кримінального правопорушення та збір матеріалів, які можуть бути в майбутньому долучені до справи як речові докази. У розкритті обставин кримінального правопорушення, що здійснює слідчий, використовуючи методичні знання та ефективно координуючи дії та здійснюючи взаємодію з усіма учасниками слідчо-оперативної групи, що знаходиться на місці події, можна побачити вузлові моменти, завдяки яким можлива як правильна характеристика правопорушення, що відбулося, так і планування майбутнього процесу розслідування.

Саме на цьому етапі роботи і приходить розуміння важливості налагодження процесу ефективної взаємодії всіх учасників слідчої дії, обумовленої складністю процесу збирання та фіксації речових доказів [35, с. 142].

Серійні вбивства є особливою категорією вбивств що характеризуються як специфічною криміналістичною базою, так і особливим порядком розслідування, який полягає в тому, що слідчий який здійснює свою діяльність безпосередньо із зібраною групою кримінальних правопорушень позначених як серійні вбивства має справу не з первинною формою речових доказів, і які слідчий самостійно витягує, оглядає та прилучає до справи, а з уже підготовленими матеріалами з поодиноких випадків скоєння такого правопорушення, пізніше об'єднаними у єдиний матеріал.

Відповідно крім аналізу отриманих з матеріалів і відомостей виникає необхідність перевірки правильності та повноти зібраних речових доказів та оперативної інформації, яка утруднена за минулий час з моменту проведення слідчих дій чи оперативних заходів. На аналіз та усунення недоліків в отриманих матеріалах витрачається велика кількість часу через недостатню

опрацьованість як слідчих версій і оперативної розробки можливих причетних осіб [36, с. 110].

В цілому, взаємодія слідчого та співробітників оперативних підрозділів на початковому етапі розслідування вбивств передбачає:

- 1) комплексний підхід до вивчення вихідної інформації;
- 2) спільний її аналіз;
- 3) висунення відповідних версій;

4) початковий етап перевірки версій процесуальним шляхом, а також проведення скоординованих із нею оперативно-розшукових дій.

Також не маємо не відмітити і проблемні аспекти, що виникають при взаємодії слідчих та оперативних працівників. При такій взаємній діяльності, реальна можливість довести справу до обвинувального висновку з відправленням справи до суду залежить, перш за все від дій оперуповноважених на стадії перевірки ознак кримінального правопорушення, зокрема пошуку відомостей, що представляють слідчий та оперативний інтерес, поки зловмисник не почав робити дії щодо приховання або знищення цих відомостей.

В даному випадку виникають дві протилежні позиції, пов'язані з якістю та повнотою зібраних відомостей оперативними співробітниками. Частина слідчих вважає, що матеріали зібрані оперуповноваженими на попередньому етапі роботи фрагментарні та найчастіше не можуть бути закріплені як повноцінні докази, що призводить до затягування справи або навіть її припинення, за наявності недоведеності слідчим причетності осіб до вчинення кримінального правопорушення.

Природно, оперуповноважені співробітники вважають, що свою роботу виконується на високому професійному рівні та достатньому для порушення кримінальної справи та залучення винних осіб до кримінальної відповідальності [37, с. 143-145].

Статистика, на жаль, говорить далеко не на користь оперативних співробітників, значну кількість відмов у порушенні кримінальних справ

відбувається через недостатність зібраного оперативного матеріалу, іноді щодо однієї особи провадиться кілька спроб збору оперативного матеріалу та порушення кримінальної справи, що теж говорить про недостатню глибину оперативної роботи.

Також поділилися думки і про взаємодію оперативних співробітників та слідчих з питань консультування оперативних працівників по поставлених перед ним завдань та кваліфікації предметів та документів отриманих оперативним шляхом як докази у справі.

Описані вище проблеми у взаємодії суб'єктів розслідування вказують на очевидний психологічний бар'єр у взаєминах слідчого та оперативних співробітників та відсутність у них поінформованості про можливості взаємодії у процесі здійснення розслідування, як наслідок відсутність спільного планування діяльності як у межах СОГ, так і поза ним.

Друга проблема полягає у безпідставному підході слідчих при підготовці відповідних доручень та повній відсутності інструктування оперативних співробітників щодо особливостей справи та виконуваного доручення. За таким умов відповідне виконання цих доручень неможливе, адже відсутності виразності та чіткості вимог слідчого. Таким чином оперативне забезпечення процесу розслідування виконується на недостатньому рівні, частково через дій, а в даному випадку бездіяльності слідчого, що веде справу, і при цьому не стежить як за якістю доручень, що надходять від нього, так і за результатами виконуваних вимог .

Третя проблема поєднує собою недостатність одержуваних відомостей у справі як оперуповноваженого від слідчого при консультації в процесі знайомства з матеріалами справи, так і слідчого від оперативного працівника у процесі розкриття оперативних матеріалів [38, с. 6-7].

Причиною цієї проблеми може бути прогалини в методичній підготовці співробітників та відсутність реалізації у матеріалах справи та самому процесі розслідування даних, отриманих під час оперативно-розшукових дій або незнання механізму такої реалізації оперативної інформації.

Четверта проблема – організаційного характеру, пов'язана з неповним охопленням провадження кримінальних справ оперативним супроводом та відсутність обміну інформацією між слідчими та оперативними підрозділами та неправильне розуміння ними основ взаємодії. З боку оперативних працівників причина відсутності ґрунтовного підходу в оперативному забезпеченні кримінальних справ у плановому характері звітності за виконану оперативником роботу, відповідно його робота не фокусується на одному або можливо кількох провідних справах, а на всіх можливих зачіпках для найбільш широкого охоплення діяльності при поточній оперативній ситуації, тим самим максимізуючи показники своєї діяльності, при цьому жертвуючи глибиною та якістю оперативної опрацювання поточних справ [39, с. 93].

Слідчий вимагає у діяльності оперуповноваженого максимальної звітності та документування проведених ним оперативно-розшукових заходів, часто це призводить до негативних наслідків коли за наявності реальних приводів до порушення кримінальної справи, процесуальне відображення (форма) з боку оперуповноваженого складена з порушенням вимог, слідчий вирішуючи перестрахуватися відмовляє в порушення кримінальної справи, тим самим створюючи конфлікт між слідчим та оперуповноваженим, що не може не позначитися на їх взаємній роботі із розслідування кримінальних правопорушень.

Розглядаючи визначення поняття взаємодії, суб'єктами якої є слідчі та оперативні підрозділи, І. В. Кубарєв шляхом аналізу законодавства та наукової літератури зазначив, що вона полягає в узгодженому визначенні і здійсненні слідчих дій, оперативно-розшукових та інших заходів під керівництвом слідчого з метою ефективного вирішення завдань кримінального судочинства [40, с. 184–185.].

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ

Отож, виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновки до другого розділу роботи.

З метою протидії злочинності, уповноважені державні органи широко використовують методи оперативно-розшукової діяльності. Отримані в результаті цієї діяльності відомості є підставою достовірності доказів у кримінальних справах.

Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» [18], кримінально-процесуальним кодексом України [19], а також Інструкцією з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні [7] передбачена можливість взаємодії слідчих та оперативних підрозділів і як наслідок використання у кримінальному процесі результатів (матеріалів) ОРД.

Проблемним вважаємо, що нині СОГ розглядається як організаційно-правова форма взаємодії слідчих та оперативних підрозділів, а не як окремий суб'єкт досудового розслідування. Це вказує на заниження процесуального статусу останньої. Через це, вкрай важливим видається розгляд питань створення і функціонування СОГ через призму процесуальних правовідносин.

Вважаємо, що наразі необхідно чітко процесуально врегулювати процедуру створення та функціонування СОГ аби уникнути можливості визнання доказів, отриманих СОГ під час досудового розслідування, недопустимими під час судового розгляду кримінального провадження. Окрім цього, створення СОГ як суб'єкта досудового розслідування повинно бути визначено компетенцією керівника органу досудового розслідування.

Алгоритм дії оперативних-підрозділів вважаємо за доцільне розглядати виходячи із обставин конкретної справи. Адже, до прикладу, для розслідування кримінальних правопорушень економічного спрямування взаємодія слідчого та оперативних співробітників має починатися негайно з

початку оперативно-розшукової діяльності за ознаками кримінального правопорушення, продовжаться з моменту порушення кримінальної справи та не закінчуватися у разі закінчення основних заходів оперативного та слідчого характеру, а діяти весь процес спільної роботи до моменту винесення вироку.

В свою чергу взаємодія слідчого та співробітників оперативних підрозділів на початковому етапі розслідування вбивств передбачає: комплексний підхід до вивчення вихідної інформації; спільний її аналіз; висунення відповідних версій; початок їх перевірки процесуальним шляхом з паралельним проведенням скоординованих із нею оперативно-розшукових дій.

ВИСНОВКИ

На підставі виконаної роботи та вивчених даних можна зробити наступні висновки:

1. Процес взаємодії слідчих та оперативних підрозділів є необхідністю для успішного розкриття та розслідування кримінальних правопорушень. Полягає у використанні ними своїх професійних навичок та знань у різних галузях наук. До того ж вони мають різну робочу компетенцію засновану на принципі законності та спрямовану на досягнення значних результатів своєї діяльності, що полягає в виявленні, розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень.

Сам процес взаємодії відбувається відповідно до положень кримінально-процесуального закону та відомчих нормативних актів під спільним керівництвом начальників оперативного та слідчого підрозділів.

2. Історичний досвід розвитку форм взаємодії слідчих та оперативних підрозділів довів, що вони стали дійовим фактором підвищення ефективності роботи з боротьби зі злочинністю та продовжують залишатися важливим засобом зміцнення правопорядку за сучасних умов. Зазначені аспекти взаємодії були зумовлені як особливостями кримінального апарату тоталітарної держави так і об'єктивними потребами правоохоронних структур у співпраці для виконання поточних завдань боротьби з загальнокримінальною злочинністю. Історичні форми взаємодії знайшли своє відображення і в сучасних правовідносинах зазначеної сфери.

3. На сьогоднішній день можна чітко визначити об'єктивно існуючий спосіб взаємодії оперативних підрозділів та слідчих органів внутрішніх справ, який іменується слідчо-оперативна група. Це тимчасово організоване формування, об'єднане під керівництвом співробітника, щодо процесуального забезпечення процесу досудового розслідування, складається зі співробітників слідчого та оперативних підрозділів, а також необхідних фахівців, які узгоджено виконують роботу з розкриття та розслідування кримінальних правопорушень.

З метою протидії злочинності, уповноважені державні органи широко використовують методи оперативно-розшукової діяльності. Отримані в результаті цієї діяльності відомості є підставою достовірності доказів у кримінальних справах.

4. Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» [18], кримінально-процесуальним кодексом України [19], а також Інструкцією з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні [7] передбачена можливість взаємодії слідчих та оперативних підрозділів і як наслідок використання у кримінальному процесі результатів (матеріалів) ОРД.

5. Проблемним вважаємо, що нині СОГ розглядається як організаційно-правова форма взаємодії слідчих та оперативних підрозділів, а не як окремий суб'єкт досудового розслідування. Це вказує на зниження процесуального статусу останньої. Через це, вкрай важливим видається розгляд питань створення і функціонування СОГ через призму процесуальних правовідносин.

Вважаємо, що наразі необхідно чітко процесуально врегулювати процедуру створення та функціонування СОГ аби уникнути можливості визнання доказів, отриманих СОГ під час досудового розслідування, недопустимими під час судового розгляду кримінального провадження. Окрім цього, створення СОГ як суб'єкта досудового розслідування повинно бути визначено компетенцією керівника органу досудового розслідування.

6. Алгоритм дії оперативних-підрозділів вважаємо за доцільне розглядати виходячи із обставин конкретної справи. Адже, до прикладу, для розслідування кримінальних правопорушень економічного спрямування взаємодія слідчого та оперативних співробітників має починатися негайно з початку оперативно-розшукової діяльності за ознаками кримінального правопорушення, продовжати з моменту порушення кримінальної справи та не закінчуватися у разі закінчення основних заходів оперативного та

слідчого характеру, а діяти весь процес спільної роботи до моменту винесення вироку.

В свою чергу взаємодія слідчого та співробітників оперативних підрозділів на початковому етапі розслідування вбивств передбачає: комплексний підхід до вивчення вихідної інформації; спільний її аналіз; висунення відповідних версій; початок їх перевірки процесуальним шляхом з паралельним проведенням скоординованих із нею оперативно-розшукових дій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Патик А.А. Взаємодія слідчих та оперативно-розшукових підрозділів при розкритті та розслідуванні майнових злочинів: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2010. 233 с.
2. Цимбал Г.П. Взаємодія як умова забезпечення виявлення і розслідування податкових злочинів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2005. 21 с.
3. Князев С. Взаємодія слідчого зі співробітником оперативного підрозділу у кримінальному провадженні. *Підприємництво, господарство і право*. Кримінальне право. 11/2019. С. 295-301.
4. Абламський С.Є., Юхно О.О., Лук'яненко Ю.В. Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень : навчальний посібник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. О. Юхна. Харків, 2017. 152 с.
5. Андрушко М.В. Кравчук І. І. Поняття та принципи взаємодії слідчого з оперативними підрозділами у кримінальному провадженні. *Науковий журнал «Juris Europensis Scientia»* № 5. 2021. С. 343-345.
6. Січковська І.В. Особливості взаємодії слідчого з оперативними працівниками на початковому етапі досудового розслідування сексуальних убивств. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 4. 2020. С. 336-339.
7. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07.07.2017 року № 575. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text> (дата звернення: 31.10.2021)
8. История полиции России. Краткий исторический очерк и основные документы: учебное пособие / под ред. В.М. Курицына. Москва: Щит-М, 1998. 200 с.

9. Картохина О.А. Начало и прекращение уголовного преследования следователями органов внутренних дел: специальность 12.00.01 «Уголовный процесс»: диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук / О.А. Картохина; Санкт-Петербург, 2003. 214 с.

10. Тарасов А.А. Расследование преступлений группой следователей: процессуальные и тактико-психологические проблемы. URL: <http://www.ssu.samara.ru/~process/library/works.html> (дата звернення: 02.11.2021)

11. Шейфер С.А. Понятие и взаимоотношения судебной, прокурорской и следственной властей. *Уголовная ответственность: основания и порядок реализации*. Самара, 1991. С. 58-71.

12. Улимаев Р.Ю. Следственно-оперативные группы: Правовой статус, организация и деятельность: дис. канд. юрид. наук. Москва, 2002. 210 с.

13. Есбергенов М.Т. Правовые основы в истории возникновения и становления следственно-оперативных групп. *Вестник Карагандинского юридического института МВД Республики Казахстан*. 2004. Выпуск 2(10). С. 90-94.

14. Кримінально-процесуальний кодекс України від 28.12.1960 № 1001-05. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-05#Text> (втратив чинність) (дата звернення: 02.11.2021)

15. Багрій М.В. Взаємодія слідчого з працівниками підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 2013. Вип. 57. С. 315-321.

16. Зеленский В.Д. Отдельные организационные вопросы взаимодействия следователя с оперативно-разыскными службами в расследовании преступления. Ученые-криминалисты и их роль в совершенствовании научных основ уголовного судопроизводства: *материалы межвузовской научно-практической конференции*: в 2 ч. Ч. 1. М.: Академия управления МВД России, 2007. С. 403-407.

17. Карпушкин О.С. Организация взаимодействия на межведомственном уровне в целях раскрытия и расследования преступлений. *Известия Тульс. гос. ун-та*. Сер.: Актуальные проблемы юридических наук. Вып. 14. 2017. С. 175–180.
18. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1992, № 22, ст.303
19. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88 (Із змінами)
20. Топчій В.В. Взаємодія органів досудового розслідування та оперативних підрозділів у складі слідчо-оперативних груп. *Юридичний вісник. Серія «Повітряне і космічне право»*. 2014. № 4. С. 138–143.
21. Криміналістика: учебник / под ред. д-ра юрид. наук, проф. Г.Н. Мухина; М-во внутрен. дел Респ. Беларусь, Акад. МВД. Минск: Акад. МВД Респ. Беларусь, 2006. 863 с.
22. Пчолкін В.Д. Взаємодія слідчих та працівників оперативних підрозділів у ході розслідування злочинів. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Х.: Право, 2009. Вип. 9. С. 99-103.
23. Хлус А.М. Этапы легализации материалов оперативно-розыскной деятельности в процессе расследования уголовных дел. *Вести Института современных знаний*. 2002. № 3-4. 125 с.
24. Волобуєв А.Ф., Меденцев А.М. Слідчо-оперативна група як суб'єкт досудового розслідування. *Правовий часопис Донбасу* № 1 (70) 2020. С. 177-183.
25. Палюх А.І. Особливості процесу пізнання при бригадному методі розслідування. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2011. № 1. С. 95–101.
26. Погорецький М.А. Кримінально-процесуальні правовідносини: структура і система : монографія. Харків: Арсіс, 2002. 160 с.

27. Комарницька Оксана, Ушатий Юрій. Процесуальне керівництво досудовим розслідуванням кримінального корупційного діяння. URL: <https://yvu.com.ua/protseualne-kerivnytstvo-dosudovym-rozsliduvannyam-kryminalnogo-koruptsiijnogo-diyannya/> (дата звернення: 17.11.2021)

28. Справа № 638/4686/14-к. Кримінальні справи (до 01.01.2019). Держинський районний суд м. Харкова. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/> (дата звернення: 19.11.2021)

29. Когунь, Андрій Миколайович «Алгоритм дій службових осіб оперативного підрозділу, прокурора, слідчого щодо організації та проведення ОРЗ, НСРД під час виявлення та припинення злочинів.» URL : http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/7948/1/%d0%9e%d0%bf%d0%b5%d1%80%d0%b0%d1%82%d0%b8%d0%b2%d0%bd%d0%be-%d1%80%d0%be%d0%b7%d1%88%d1%83%d0%ba%d0%be%d0%b2%d0%b5_p119-120.pdf (дата звернення: 24.11.2021)

30. Абламський С.Є., Юхно О.О., Лук'яненко Ю.В. Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень: навчальний посібник / за заг. ред. доктора юридичних наук, професора О.О. Юхна. Харків, 2017. 152 с.

31. Топчій В.В. Поняття взаємодії слідчого з працівниками оперативних підрозділів. *Науковий вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2012. № 3. С. 274–283.

32. Яковлев О. Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами під час проведення слідчих (розшукових) дій. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2017. №1. С. 217–224.

33. Невчаль А. Взаємодія слідчих з оперативними підрозділами під час проведення обшуку в житлі чи іншому володінні особи. *Підприємництво, господарство і право. Кримінальний процес* 11/2019. С. 333-339.

34. Біленчук П.Д., Пашковський В.В. Проблеми правового регулювання кримінально-процесуальної та оперативно-розшукової

діяльності. *Науковий вісник Херсонського державного університету*, 2014. Випуск 5. Том 3. С. 192–196.

35. Пазинич Т.А. Основні положення розслідування вбивств, що вчинені з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості. *Науковий вісник публічного та приватного права*, №4/2016. С. 140-147.

36. Саїнчин О.С. Розслідування умисних вбивств: теорія та практика: моногр. Одеса: СПД Бровкін О.В., 2012. 408 с.

37. Юрченко А.М. Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами під час кримінального провадження: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення: монографія / А. М. Юрченко, Л. А. Гарбовський, І. І. Башта. Видавництво, 2018. 204 с.

38. Галаган В.І. Слідчі дії : проблеми визначення. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право», 2010. № 1. С. 1–10.

39. Бондар Г.Ю. Правове забезпечення взаємодії слідчих правоохоронних відомств у кримінальному судочинстві України: дис. ... канд. юрид. наук. Х., 2004. 214 с.

40. Кубарєв І.В. Поняття взаємодії слідчого та оперативних підрозділів при розслідуванні злочинів. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2010. № 2. С. 181-185.